

MUSIQA

3

Umumiy o'rta ta'lim maktablarining
3-sinfi uchun darslik

O'zbekiston Respublikasi
Xalq ta'limi vazirligi
nashrga tavsiya etgan

Yangi nashr

TOSHKENT – 2022

Mualliflar:

Nadim Norxo‘jayev
Dilnora Umidova
Noibaxon Rashidova

Taqrizchilar:

G. Mansurova –
 R. Glier nomidagi Respublika
 ixtisoslashtirilgan musiqa
 maktabi xor dirijorligi
 bo‘limi boshlig‘i.

L. Quttiboyev –
 Toshkent viloyati
 Parkent tumanidagi
 3-umumy o‘rta ta‘lim maktabi
 direktori.

V. Gapparova –
 Toshkent shahridagi
 203-umumy o‘rta ta‘lim
 maktabining musiqa
 madaniyati fani
 o‘qituvchisi.

I BOB.

MUSIQADA PAUZALAR.....4

II BOB.

MUSIQA OLAMIGA
 SAYOHAT.....24

III BOB.

ANSAMBL TURLARI.....42

IV BOB.

KOMPOZITORLAR
 BOLALARGA.....60

UO‘K 78(075.3)
 KBK 85.31ya72
 N 79

Shartli belgilar

– musiqa tinglash

– jamoa bo‘lib kuylash

– musiqa savodi

– mashq daftarida bajaring

– musiqa ijodkorligi

– topshiriq

Respublika maqsadli kitob jamg‘armasi
 mablag‘lari hisobidan chop etildi.

Original maket va dizayn konsepsiyasi
 Respublika ta‘lim markazi tomonidan
 ishlandi.

ISBN 978-9943-7813-7-5

© Respublika ta‘lim markazi, 2022

SO‘ZBOSHI

Aziz o‘quvchi! Qo‘lingizdagi “Musika” darsligi sizni g‘aroyib kuy va ohanglar dunyosiga boshlaydi, his-tuyg‘ularingizni noziklashtirib, didingizni charxlaydi, go‘zallikni sevishtga o‘rgatadi.

Siz 3-sinfda musika ohanglarini diqqat bilan tinglash hamda qo‘shiqlarni xushohang qilib kuylash malakalarini o‘zlashtirasiz, musika savodi bo‘yicha yangi bilimlarni egallaysiz, kompozitor va bastakorlar ijodi bilan tanishasiz. Musiqiy ko‘nikmalaringizni yanada boyitasiz. Yil davomida kuylaydigan qo‘shiqlaringiz sizni ona-Vatanga sadoqat ruhida tarbiyalaydi. Baxtli bolalik mavzularini tarannum etadi. Shuning uchun ham kuy va qo‘shiqlar mazmunini chuqurroq anglang, so‘z va ohang birligini idrok eting. Ifodali va xushohang tarzda ijro etish malakasini yanada puxtarroq o‘zlashtirib olishga erishing.

Mualliflar

I BOB MUSIQADA PAUZALAR

Qo'shiq kuylash qoidalari.....	5
Mustaqilligimizni kuylaymiz..	6
O'zbekiston Respublikasi Davlat madhiyasi	
<i>A. Oripov she'ri,</i>	
<i>M. Burhonov musiqasi.....</i>	7
Takrorlash.....	8
Pauzalar haqida tushuncha.	
Butun pauza.....	9
Marsh	
<i>N. Norxo'jayev musiqasi.....</i>	9
Salom, maktab	
<i>E. Rahimov she'ri,</i>	
<i>J. Najmiddinov musiqasi.....</i>	10
Yarimtalik pauzalar.....	11
Jek va Jil	
<i>Ingliz xalq qo'shig'i.....</i>	12
O'zbek bolalarimiz	
<i>A. Haydarov she'ri va musiqasi.....</i>	13
Chorak va nimchorak pauzalar.....	14
Soat qo'shig'i	
<i>R. Tolib she'ri,</i>	
<i>N. Norxo'jayev musiqasi.....</i>	15
O'ynasang-chi, tipratikan	
<i>P. Mo'min she'ri,</i>	
<i>N. Norxo'jayev musiqasi.....</i>	16
3/4 va 4/4 o'lchovi.....	17
Salom, quyoshjon	
<i>N. Norxo'jayev musiqasi,</i>	
<i>R. Tolib she'ri.....</i>	19
Ona tilim	
<i>A. Haydarov musiqasi va she'ri.....</i>	21

I BOB

MUSIQADA PAUZALAR

QO'SHIQ KUYLASH QOIDALARI

1. Qo'shiq kuylaganda gavdani to'g'ri va erkin tuting.
2. Qo'shiq kuylaganda tekis nafas oling, kiftlaringiz ko'tarilmasin. Nafasni tejab, jumla oxiriga qadar bir me'yorda yetkazing.
3. Qo'shiqdagi unli tovushli bo'g'inlarni cho'zibroq, undosh tovushli bo'g'inlarni esa tez va burro talaffuz eting.
4. Tovushingizni yengil va yoqimli chiqarishga, qo'shiqlarni esa ifodali aytishga o'rganing.
5. Har bir qo'shiq mazmunini tushunib aytishga o'rganib boring.
6. Xor bo'lib qo'shiq aytganda ko'pchilikning ovozigga quloq soling va ovozingiz ajralib qolmasligiga e'tibor bering.
7. O'qituvchingiz qo'l harakatiga diqqat bilan qarang va barcha ishoralarni aniq bajarishga odatlaning.
8. Ovozingiz baxt-u boyligingiz ekanini unutmang. Uni doimo ehtiyot qiling, avaylab-asrang. Sog'lom va jarangli ovoz bilan aytilgan yaxshi so'z ham, yaxshi qo'shiq ham dil rohati ekanini yodda tuting.

**1-
dars**

MUSTAQILLIGIMIZNI KUYLAYMIZ

Aziz bolajon! Quyi sinflarda Vatanimiz mustaqilligi, obodligi, go‘zalligini tarannum etuvchi “Qadim Turon”, “Vatanjonim, vatanim”, “Aziz bo‘ston – O‘zbekiston” kabi ajoyib qo‘shiqlarni kuylashni o‘rgandingiz. Shuningdek, O‘zbekiston Respublikasining Davlat madhiyasi ham serquyosh diyorimizni, uning maftunkor tabiati, mehdaryo xalqi, shijoatli yoshlarini madh etuvchi qo‘shiqdir. Siz uni ustozingiz yordamida ifodali kuylashga o‘rganing.

Mashq kuylaymiz

Qo‘shiq kuylaganda so‘zlarni tushunarli, ravon talaffuz qilish muhim ahamiyatga ega.

So‘z bilan ohang mujassamlashib, tinglovchiga yetib borishi lozim. Quyidagi mashq yordamida talaffuzni o‘stirishga harakat qilamiz:

Jon - li, jon - li kuy - lang,
 a - niq, bur - ro kuy - lang,
 ort - da qol - mang as - lo,
 bir - ga - lik - da kuy - lang.

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
DAVLAT MADHIYASI**

A. Oripov she’ri,
M. Burhonov musiqasi

Serquyosh, hur o‘lkam, elga baxt, najot,
Sen o‘zing do‘stlarga yo‘ldosh, mehribon!
Yashnagay toabad ilm-u fan, ijod,
Shuhrating porlasin toki bor jahon!

Naqarot:

Oltin bu vodiylar – jon O‘zbekiston,
Ajdodlar mardona ruhi senga yor!
Ulug‘ xalq qudrati jo‘sh urgan zamon,
Olamni mahliyo aylagan diyor!

Bag‘rikeng o‘zbekning o‘chmas iymoni,
Erkin, yosh avlodlar senga zo‘r qanot!
Istiqlol mash‘ali, tinchlik posboni,
Haqsevar ona yurt, mangu bo‘l obod!

Naqarot:

Oltin bu vodiylar – jon O‘zbekiston,
Ajdodlar mardona ruhi senga yor!
Ulug‘ xalq qudrati jo‘sh urgan zamon,
Olamni mahliyo aylagan diyor!

1-chorak

TAKRORLASH

Avvalgi sinfda tanishganingizdek, kuy taktlarga bo'linadi. Takt kuchli va kuchsiz hissalaridan tashkil topadi. Kuchli hissa oldidan qo'yilgan tikka chiziq takt chizig'i deyiladi.

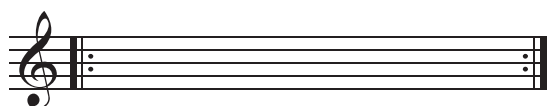

1-takt 2-takt 3-takt 4-takt

Qu - yo - nim, qu - yo - nim, ni - ma bo'l - di?

Taktlar ikki, uch, to'rt chorakka teng bo'lgan turli cho'zimdagi notalardan tuzilishi mumkin. Takt **o'lchovini** ko'rsatuvchi raqamlar esa kalitdan so'ng yoziladi.

	=	
		1i 2i
	=	
		1i 2i 3i
	=	
		1i 2i 3i 4i

Ikkita chizikli takt chizig'i oldidagi ikki nuqta asarning hammasini yoki uning ko'rsatilgan qismini takrorlab ijro etish kerakligini bildiradi. Buni biz "repriza" – qaytariq belgisi deb ham ataymiz. U kuy bo'lagining takrorlanishi lozim bo'lgan taktlarining boshi va oxiriga qo'yiladi.

Nota daftaringizda mashq bajaring.

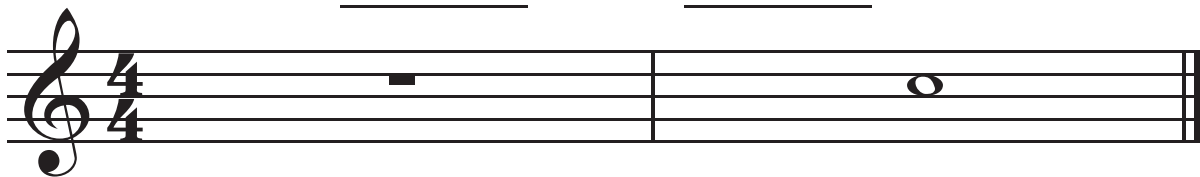
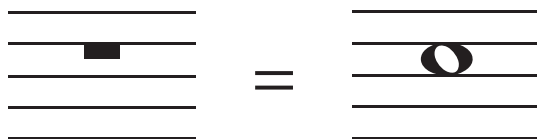
**2-3-
darslar**

**PAUZALAR HAQIDA TUSHUNCHA.
BUTUN PAUZA**

Qo'shiq yoki kuyning biron yerida tovushlar to'xtashi yoki tinishi zarur bo'lsa, pauzalardan (tinish belgilaridan) foydalaniladi.

Notalar cho'zimi har xil bo'lganidek, pauzalar ham har xil cho'zimda bo'ladi.

Butun pauza butun notaga teng bo'lgani holda mana bunday yoziladi:

Nota daftariga butun pauzalarni to'g'ri yozing.

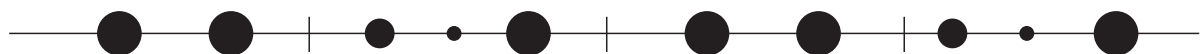

MARSH

N. Norxo'jayev musiqasi

Quvnoq

1-chorak

SALOM, MAKTAB

E. Rahimov she'ri,
J. Najmiddinov musiqasi

O'rtacha tez

Sa - lom, mak - tab, jon mak - tab, Se - ni se - va -
man, maq - tab. Biz - ga o - chiq qu - cho - g'ing,
Yo - ning - da gul - zor - bo - g'ing. zor - bo - g'ing.

Salom, maktab, jon maktab,
Seni sevaman, maqtab.
Bizga ochiq quchog'ing,
Yoningda gulzor – bog'ing.

Mana qo'limda kitob,
O'qish kitob ham hisob.
Sharillatib o'qiyman,
Bilag'on bo'lay deyman.

Qalam, ruchkam bor, mana,
Yozaman dona-dona.
Xatim bo'lsin chiroyli,
Kulib tursin naq oydak.

Salom, maktab, jon maktab,
Qo'shiq aytaman maqtab.
Men ham belcha ushlayman,
Gulbog'ingda ishlayman.

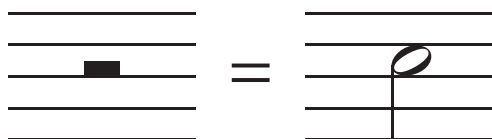

4-5-
darslar

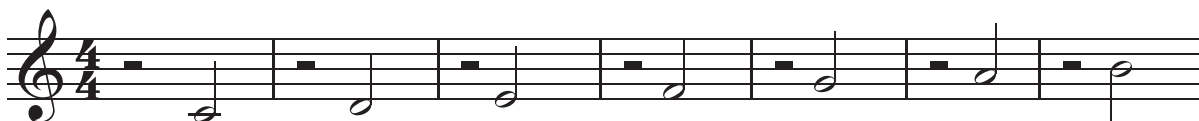
YARIMTALIK PAUZALAR

Yarimtalik pauza yarimtalik notaga teng bo'ladi.

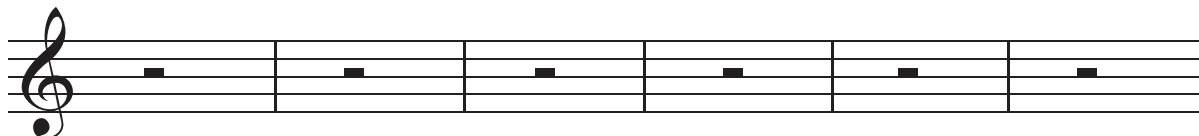
Yarimtalik pauza mana bunday yoziladi:

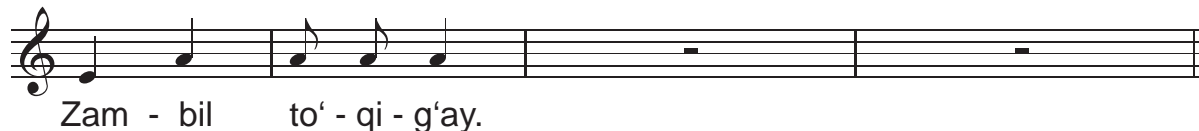
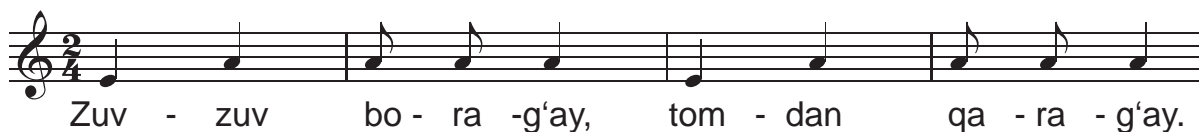
Quyidagi namunadan yarimtalik pauzalarni topib sanaymiz.

Nota daftoriga yarimtalik pauzani to'g'ri yozing.

Quyidagi aytim mashqini birgalikda kuylaymiz. Yarimtalik pauza qo'yilgan joylarda ovozni to'xtatib, chapak chalamiz.

1-chorak

JEK VA JIL

Ingliz xalq qo'shig'i

O'rtacha tez

p

mf

O'ZBEK BOLALARIMIZ

A. Haydarov she'ri va musiqasi

Baxtdan ko'ngil yayraydi,
Ko'zda shodlik porlaydi.
Jahon uzra baralla,
Ovozimiz yangraydi.

Naqarot:

O'zbek bolalarimiz,
Gul-u lolalarimiz.
Chaqqon, kuchli, zehqli,
Tirishqoq har birimiz.

Naqarot.

Navro'z har bir kunimiz,
Xayrli har tunimiz.
Bizni jon-dildan sevar,
Ota-onalarimiz.

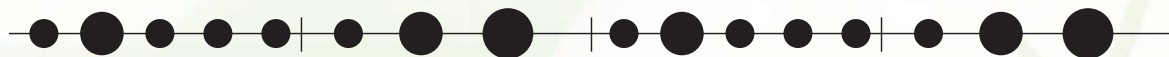
Naqarot.

Hammamiz bir tan, bir jon,
Vatanimiz – jonajon,
Yuqtirmaymiz sha'niga,
Zarracha gard hech qachon.

Naqarot.

Baxt-dan ko'n-gil yay-ray - di, Ko'z-da shod-lik por-lay - di.

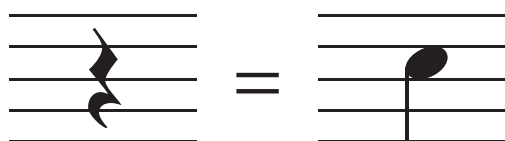

1-chorak

**6-7-
darslar**

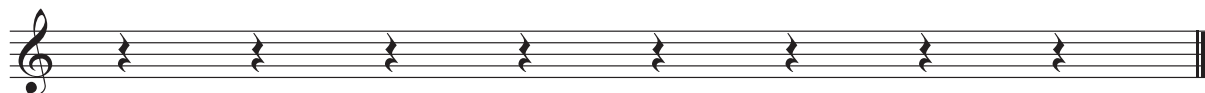
CHORAK VA NIMCHORAK PAUZALAR

Chorak pauza ham chorak nota singari o'z cho'zim va o'lchoviga ega. Chorak pauza chorak notaga teng bo'lgani holda mana bunday yozi-
ladi:

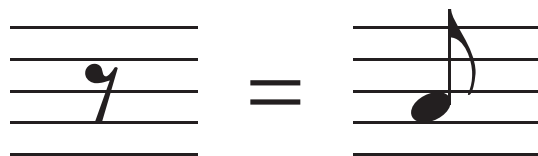

?!

Mashq daftaringizda bajaring.

Nimchorak pauza nimchorak notaga teng. Nimchorak pauza mana bunday yoziladi:

Quyidagi mashqni nimchorak pauzalarga rioya qilib aytamiz.

Quvnoq

Chaq - qon, chaq - qon kuy - lay - miz.
Ra - von, ra - von kuy - lay - miz.

Musiqa asaridagi pauzalar turlicha bo'lishini bildingiz. Quyidagi kuy - ni tinglang va undagi nimchorak pauzaning taktlarda kelishiga e'tibor bering.

SOAT QO'SHIG'I

R. Tolib she'ri,
N. Norxo'jayev musiqasi

Tez

Men so-at - man, men so-at. Chiq, chiq - chiq Qil-gin men-ga
i - to - at, Chiq, chiq - chiq. Men va-qt - ga pos-bon - man,
Chiq, chiq - chiq. Uy-g'on-may-san, hay-ron-man, Chiq, chiq-chiq.

1-chorak

O'YNASANG-CHI, TIPRATIKAN

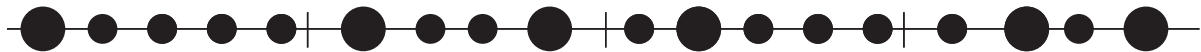
*P. Mo'min she'ri,
N. Norxo'jayev musiqasi*

Sen ham kelib o'ynasang-chi,
Xijolatga qo'ymasang-chi.
Tipratikan, tipratikan,
O'yinga tush dikang-dikang.

Nega hamma yog'ing tikan,
Kiyib olgin qalin chopon.
Tipratikan, tipratikan,
O'yinga tush dikang-dikang.

Qarab turgin, o'yin tushay,
Qushday uchay, qushday uchay.
Tipratikan, tipratikan,
O'yinga tush dikang-dikang.

Asta o'zim o'rgataman,
Qo'ling ushlab o'ynataman.
Tipratikan, tipratikan,
Kel, o'ynaymiz dikang-dikang.

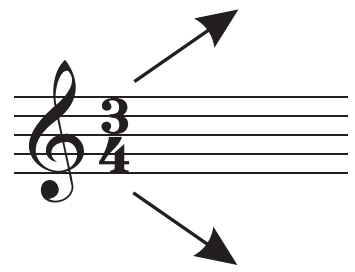
2/4 o'lchovida mashq bajaring.

8–9-
darslar

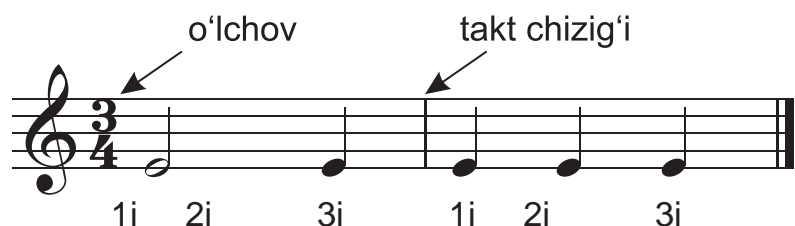
3/4 VA 4/4 O'LCHOVLARI

Taktdagi hissa (uch)

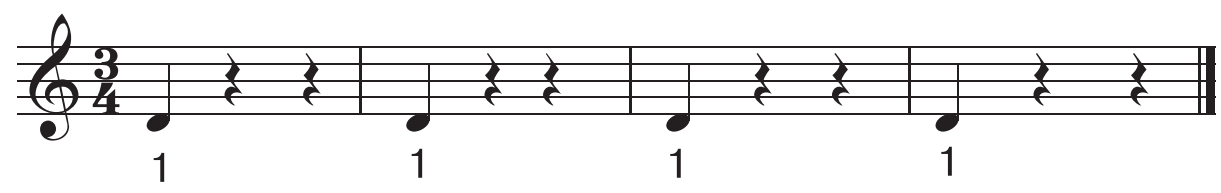
Har bir hissaning uzunligi (chorak)

Ushbu o'lchov ham musiqiy kalitdan keyin qo'yiladi.

?!

Mashq daftaringizda bajaring.

taktdagi hissa (to'rt)

har bir hissaning uzunligi (chorak)

Ushbu o'lchov ham musiqiy kalitdan keyin qo'yiladi.

?! Mashq daftaringizda bajaring.

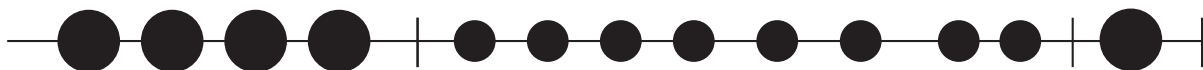
1

2

1i ? 3i ? 1i+2i ? 1i+2i?

3

1i 2i 3i 4i 1 i 2 i 3 i 4 i 1i+2i+3i+4i

SALOM, QUYOSHJON

N. Norxo'jayev musiqasi,
R. Tolib she'ri

Sho'x

Qu-yosh, qu-yosh, qu-yosh - jon, Sa-lom, sa-lom,
jo- na - jon. Mo- viy ko'k-da ya-raq-la, ya-raq - la,
Nu - ring so - chib cha - raq - la, cha - raq - la.
Mo - viy ko'k- da ya - raq - la, ya -raq - la.
Nu - ring so - chib cha - raq - la.
Qu-yosh, sen-ga o'r- toq - man, Sen-day sho'x-man, quv-noq-man.
Ku-lib - ku- lib yur, qu- yosh. Nur-dan so-lib ar-g'im-choq,
O'y-nay-man shod, xush-chaq-chaq, Nur qo'- ling - ni
ber, qu -yosh! Nur qo'- ling - ni ber, qu -yosh!

Naqarot:

1. Quyosh, quyosh, quyoshjon,
Salom, salom, jonajon.

Quyosh, senga o'rtoqman,
Senday sho'xman, quvnoqman.

1-chorak

Moviy ko'kda yaraqla,
Nuring sochib charaqla.

Kulib-kulib yur, quyosh.
Nurdan solib arg'imchoq,

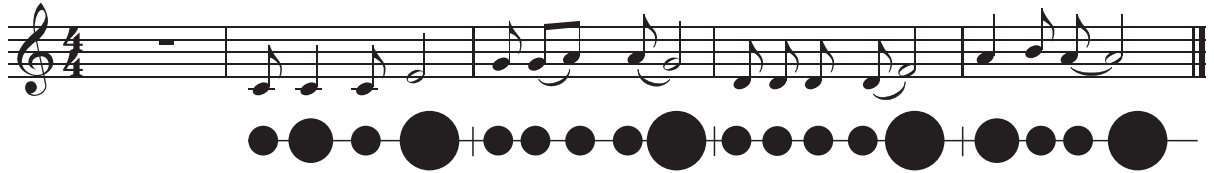
O'ynayman shod, xushchaqchaq,
Nur qo'lingni ber, quyosh!

2. Uyg'onib tong nahorda,
Ko'ngil quvnar bahorday.
Olam to'ldi gullarga,
Olam to'ldi nurlarga.

Naqarot.

3. Baxtli, go'zal zamonda,
Men yayrayman bo'stonda.
Tong yashnaydi dilimda,
Do'stlar tutar qo'limdan.

Naqarot.

ONA TILIM

A. Haydarov musiqasi va she'ri

Vals tempida ♩=200

Shi-rin, qand-u a-sal - san, She'r-u g'a-zal,

masal - san. Hamma til-lar - dan a' -lo, Chi-roy-

li - san, go' -zal - san. O...

Naqarot:

O- na ti-lim, o'z-bek ti-lim, jon ti-lim,

Naz-m-u na-sr, bi-lim - lar- ga kon ti-lim.

kon ti - lim. Jon

Shirin, qand-u asalsan,
She'r-u g'azal, masalsan.
Hamma tillardan a'lo,
Chiroylisan, go'zalsan.

1-chorak

Naqarot:

Ona tilim, o'zbek tilim, jon tilim,
Nazm-u nasr, bilimlarga kon tilim.

Men senda o'quvchiman,
Ma'nolar uquvchiman.
So'zlaring ummonidan
Dur, gavhar topuvchiman.

Naqarot.

Navolarim o'zbekcha,
Sadolarim o'zbekcha.
Jo'shib kuylayin qo'shiq,
Yayrab ko'nglim to'lguncha.

Naqarot.

Shi - rin, qan - d-u a - sal - san,

She' - r-u - g'a- zal, ma - sal - san.

O'rgangan qo'shig'ingizning o'lchovini aniqlang.

Naz-m-u na-sr, bi-lim - lar- ga kon ti-lim.

II BOB
MUSIQA
OLAMIGA SAYOHAT

Musiqaning ifoda vositalari.....25

Andante

Y. Gaydn musiqasi.

“Surpriz” simfoniyasining

2-qismidan parcha.....25

Svetofor

S. Ochil she’ri,

S. Nurmetov musiqasi.....26

Ritm (usul).....28

Marsh

D. Omonullayeva musiqasi.....29

Diyor madhi

H. Rahmat she’ri,

N. Norxo’jayev musiqasi.....30

Musiq va harakat. Raqs.....32

O’rdakchalar raqsi

Fransuz xalq raqsi.....33

Jon Vatan

K. Turdiyeva she’ri,

I. Yo’ldosheva musiqasi.....34

Torli cholg’u. Chang.....36

Oymoma

M. Tojiboyev Navo maqomi

ohanglari asosida yaratgan.....37

Quvnoq bolalar qo’shig’i

X. Qayumov she’ri,

G’. Qodirov musiqasi.....38

Mustahkamlash uchun

savol va topshiriqlar.....40

MUSIQA
OLAMIGA SAYOHAT

1–2-
darslar

MUSIQANING IFODA VOSITALARI

Musiqqa san’atning bir turidir. U turli cho’zim va balandlikdagi tovushlar yordamida obraz yaratib beradi. **Musiqaning asosi kuy bo’lib, o’lchov, usul, sur’at va dinamik belgilar musiqaning ifoda vositalari hisoblanadi.**

Musiqiy tovushlarning o’zaro bog’lanishi **kuy, ohang** deyiladi. Taktda kuchli va kuchsiz hissalarining o’zaro bog’lanishi **o’lchov** deyiladi.

Musiqiy tovushlarning kuchli va kuchsiz bo’laklari bir maromda kelishi **usul** deyiladi.

Kuy tezligi **sur’at** deyiladi.

Kuyning kuchli yoki kuchsiz jaranglashini ko’rsatuvchi belgilar **dinamik belgilar** deyiladi.

Quyidagi kuyning tinglab, undagi ifoda vositalarini o’zingiz toping.

ANDANTE
“SURPRIZ” SIMFONIYASINING 2-QISMIDAN PARCHA

Y. Gaydn musiqasi

Andante – shoshilmasdan

2-chorak

SVETOFOR

S. Ochil she'ri,
S. Nurmetov musiqasi

♩ O'rtacha

Uch o - g'ay-ni bo - tir - miz, Uch xil rang -da no - dir - miz.

Qi - zil, ya-shil, sariq - miz, Kuch-qud -rat-ga qo-dir - miz.

1. 2. *tr*

Ham-ji - hat-miz do-im biz, Chor-ra - ha-lar

jo - yi - miz. Vaq-ti bi - lan nur so - char Uch-ta to' - lin

♩

o - yi - miz. Qi - zil, ya-shil,

sa - riq - miz, Kuch-qud -rat - ga qo - dir - miz.

Uch og'ayni botirmiz,
Uch xil rangda nodirmiz.
Qizil, yashil, sariqmiz,
Kuch-qudratga qodirmiz.

Hamjihatmiz doim biz,
Chorraharlar joyimiz.
Vaqti bilan nur sochar,
Uchta to'lin oyimiz.

Qizil yonsa, tik turing,
Yashil yonsa, tez yuring,
Sariq yonsa, ehtiyot
Chorasini ham ko'ring.

Gapimiz shu sizlarga,
Barcha o'g'il-qizlarga:
Duch kelmaysiz xatarga,
Quloq soling bizlarga.

Qi-zil, ya-shil, sariq - miz, Kuch-qud -rat-ga qo-dir - miz.

3/4 o'lchovida chorak pauzalar ishtirokida mashq bajaring.

2 3 2 3 2 3 2 3

2-chorak

**3–4-
darslar**

RITM (USUL)

Ritm – uzun va qisqa tovushlarning bir maromda almashinishi. Musiqa tovushi bilan ritm chambarchas bog‘liqdir. Biz ritmni usul sifatida ifoda etishimiz mumkin.

Masalan, soat chiqillashi yurak urishi, otning chopishi bilan taqqoslash mumkin. Har bir qo‘shiq yoki kuyning o‘z ritmi bor

Soatning
chiqillashi

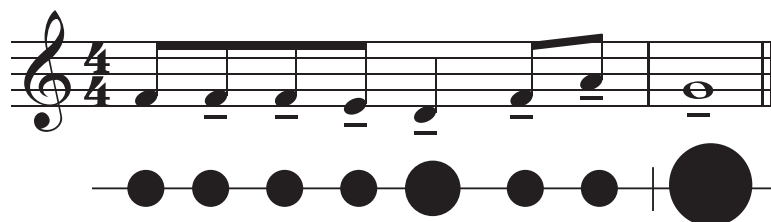

Yurakning urishi

Taqaning
taqillashi

Har bir qo‘shiq yoki kuyning o‘z ritmi bor.

Aziz bolalar! Siz avvalgi darslarda musiqa asari xarakterini yoritib berishda musiqaning ifoda vositalari asosiy o'rinni egalashini bildingiz. Kompozitorlar kuy yoki qo'shiq yaratishsa, ifoda vositalaridan biri bo'lgan usulga (ritm) alohida e'tibor beradilar. Quyidagi siz tinglaydigan asarda sur'at bilan usul o'zaro bog'lanib, kuy xarakterini ochib berganiga e'tibor qaring.

MARSH

D. Omonullayeva musiqasi

Quvnoq

The musical score for 'Quvnoq' is presented in four systems, each with a staff of musical notation and a corresponding line of large black dots for dot notation. The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 2/4. The first system starts with a forte (*f*) dynamic. The second system starts with a mezzo-piano (*mp*) dynamic. The third system starts with a forte (*f*) dynamic. The fourth system ends with a double bar line.

2-chorak

DIYOR MADHI

*H. Rahmat she'ri,
N. Norxo'jayev musiqasi*

Kuychan

O-na Va-tan er-ta - si, Ke-la-jak-ning me-va - si,
 Bi-lim, hu-nar e-ga - si Biz bo'-la-miz al-bat - ta,
 Ni - yat -lar ul - kan, kat - ta. a - - - §
 Ni - yat -lar ul - kan, kat - ta.

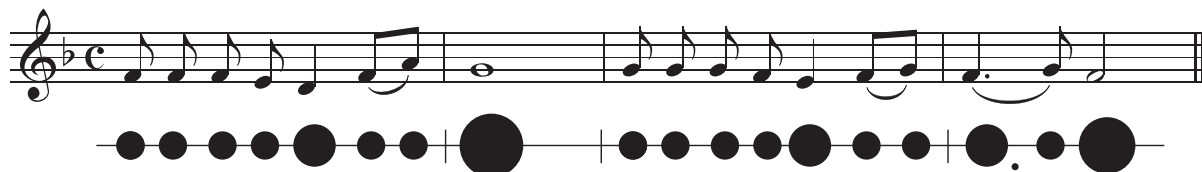
1. Ona Vatan ertasi,
 Kelajakning mevasi,
 Bilim, hunar egasi.
 Biz bo'lamiz albatta,
 Niyatlar ulkan, katta.

2. Orzularim uch berar,
 Diyor mehri kuch berar.
 Dilda yorug' tuyg'ular,
 Yorug'likka oshnamiz,
 Ezgu ishga tashnamiz.

3. Dovruqlidir Vatanim,
 Obro'lidir Vatanim,
 Dunyodagi chanimim,
 Ko'z qoramdek saqlayman,
 Ishonchingni oqlayman.

4. Temur bobom dilda bor,
 O'lkam bo'lur gul, obod.
 Bayroqni tutib ozod,
 Shod boramiz ilgari
 Mard o'g'lonlar singari.

4/4 o'lchovidagi chorak pauzalar ishtirok etgan namunani mashq daftaringizga husnixat bilan to'g'ri ko'chiring.

2-chorak

5–6- darslar

MUSIQA VA HARAKAT. RAQS

Musiqa – turli tovushlar yordamida obraz yaratuvchi san’at turi. U hissiy mazmunga ham egadir. Musiqa va harakat birgalikda kuy mazmunini ifoda etadi. Kuy mazmunini ifoda etgan harakatlarni esa **raqs** deb ataymiz.

Raqs – san’atning bir turi. U musiqadagi usullar va ohanglarga qarab sho’xchan va jozibador bo’ladi. Raqs kuyini tinglagan odam bexosdan harakatga tushadi. Chunki bunday kuy tinglovchini raqsga chorlaydi.

Har bir xalqning o’z sevgan raqs kuylari bor. Bizda “Andijon polkasi”, “Lazgi” kabi raqs kuylari, ayniqsa, mashhur. Siz mana bu raqs kuyini tinglang-da, unga qanday harakatlar mos kelishini o’zingiz toping.

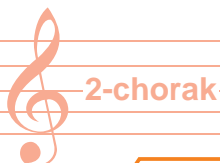
O'RDAKCHALAR RAQSI

Fransuz xalq raqsi

Quvnoq

JON VATAN

K. Turdiyeva she'ri,
I. Yo'ldosheva musiqasi

Bizlar toy-toy yurgan hovli, uylar ham,
Onajonlar aytgan alla, kuylar ham,
Bog'cha, maktab tomon eltgan yo'lakcha –
Vatanimiz dunyo ichra bo'lakcha.

Naqarot:

Tug'ilgan kun muborak,
Jon Vatan, jon Vatan.
Sen bizlarga sevimlisan
Hammadan, hammadan.
Qayga borsak, kelar yurtga
Qaytgimiz, qaytgimiz.
Eng yaxshisan deya
Takror aytgimiz, aytgimiz.
Tug'ilgan kun muborak
Jon Vatan, jon Vatan.

Vatan asli mahalla-ko'y, o'rtoqlar,
Atrofdagi daraxtlar-u gulbog'lar,
Sen o'zingsan bizga mehr ulashgan,
Yuragimiz sening birla birlashgan.

Va - tan as - li ma - hal - la - ko'y, o' r - toq - lar,

At - rof - da - gi da - raxt - lar - u gul - bog' - lar.

MASHQ KUYLAYMIZ!

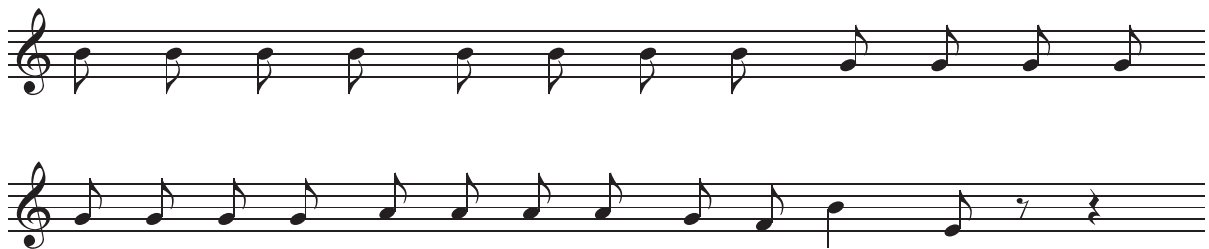
Qo'shiq kuylaganda so'zlarni tushunarli, ravon talaffuz qiling.

Quyidagi mashq yordamida talaffuzni o'stirishga harakat qiling.

Berilgan namunani "Iya" bo'g'inida ifodali kuylab, qo'shiq ohangini va nomini toping.

Berilgan namunaning o'lchovini toping va takt chizig'ini to'g'ri qo'yib, mashq daftaringizga ko'chiring.

Quyidagi namunada yetishmayotgan nota cho'zimlarini toping va ularning sanog'ini chapakda ifodalang.

2-chorak

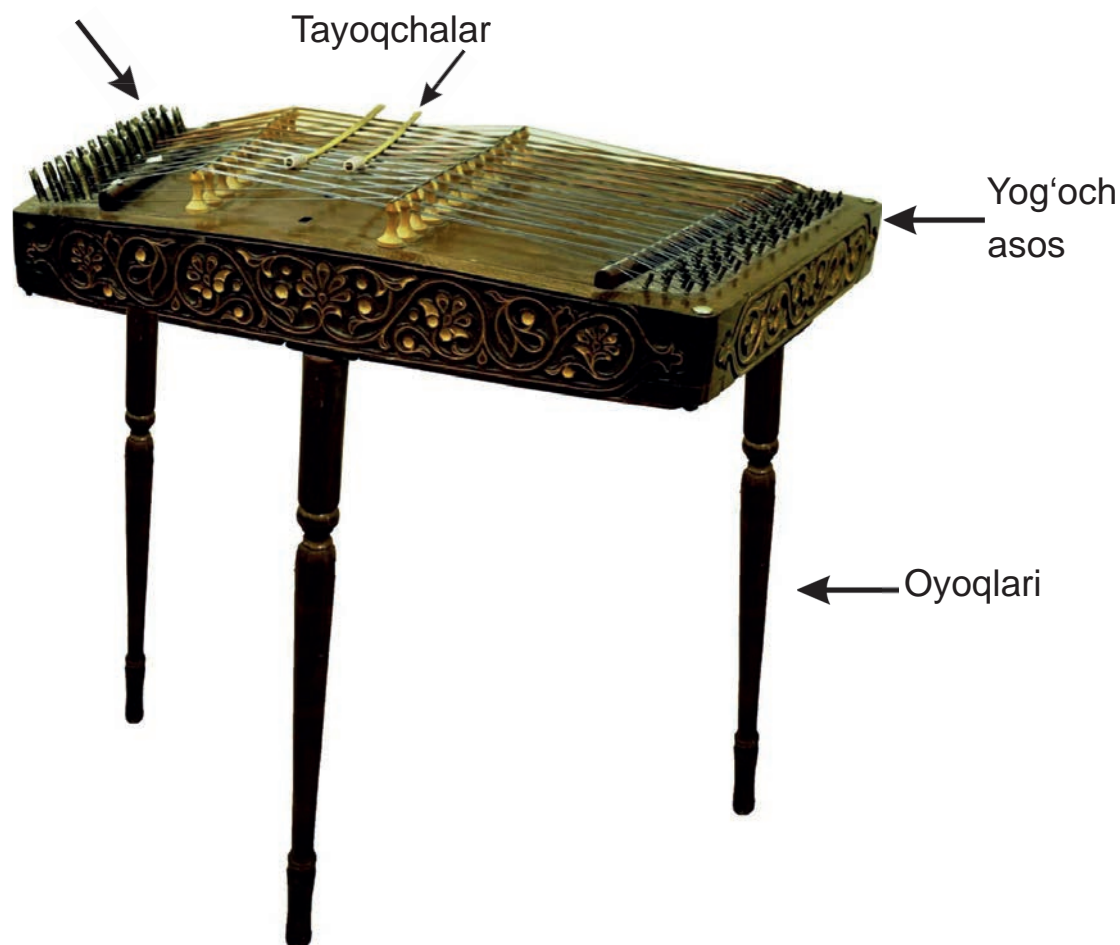
**7-
dars**

TORLI CHOLG'U. CHANG CHOLG'USI

Chang – ko'p torli zarbli-chertma musiqiy cholg'udir. U tayoqchalar bilan ikki usulda: urib yoki chertib chalinadi. Tayoqchanning uchiga rezina o'rnatilgan bo'lib, u jarangdor tovush hosil qiladi.

Chang o'zbek xalq cholg'usi sifatida keng tarqalgan. Uning yog'och asosiga metall simlar uzunasiga tortilgan. Simlar sozlash paytida maxsus kalit yordamida buraladigan o'tkir metallarga mahkamlangan.

O'tkir metall simlar

OYMOMA

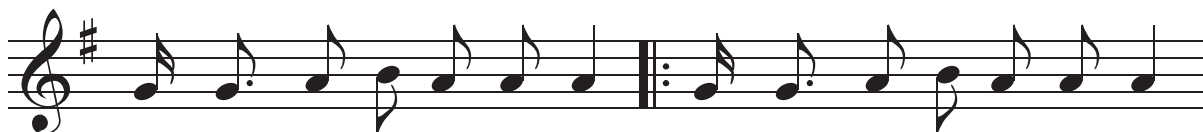
*M. Tojiboyev Navo maqomi
ohanglari asosida yaratgan*

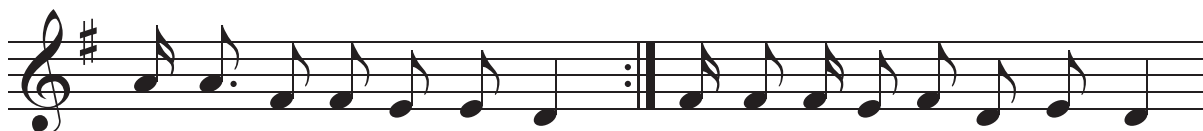
O'rtacha tez

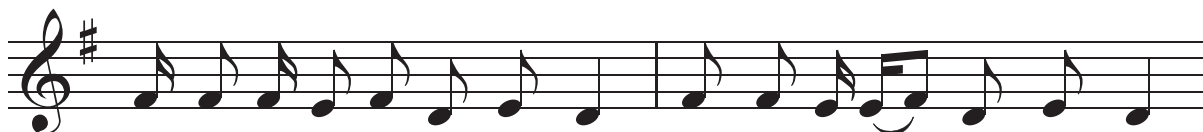
Oy -mo-ma chiq-di os-mon- ga, O'x -shay-di shir - moy non-ga.

Ku-mush yog'-du -lar soch-di, Ku-mush yog'-du -lar soch-di,

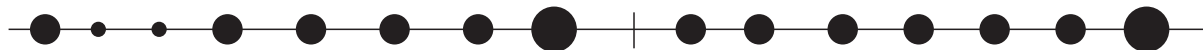
Qo-ron -g'i - lik -lar qoch-di, Oy-din-da ma-za, o'y- nay - miz,

Oy-din-da ma-za, o'y- nay - miz, O'y - nab si -ra - to'y- may -miz,

O'y - nab si - ra - to'y - may - miz.

2-chorak

QUVNOQ BOLALAR QO'SHIG'I

X. Qayumov she'ri,
G'. Qodirov musiqasi

Quvnoq

Qor yo - g'ar, qor yo - g'ar – Oq par - ga o'x - shar.

Xo - na - miz gul och - gan Ba - hor - ga o'x - shar.

Yan - gi yil ar - cha - sin Be - zat - dik ko'r - kam.

Shox - la - ri tov - la - nar, Chi - roy - li bi - ram.

Qor yog'ar, qor yog'ar –
Oq parga o'xshar.
Xonamiz gul ochgan
Bahorga o'xshar.

Yangi yil archasin
Bezatdik ko'rkam.
Shoxlari tovlanar,
Chiroyli biram.

Naqarot:

Davrani keng olib,
Boshlaymiz o'yin.
Aytamiz Yangi yil
Qo'shig'in, kuyin.

NOTA BILAN KUYLAYMIZ

Quyidagi mashqni avval nota nomlarini aytib, so'ngra so'zlar bilan kuylang.

Mashqni kuylashda nafasni uzmaslikka harakat qiling.

Past - dan yu - qo - ri chiq - dik,
En - di past - ga tu - sha - miz.

Mana bu mashqni esa "Iya" bo'g'ini yordamida kuylang.

Iya - Iya - Iya - Iya

Mashq daftariga takt chizig'ini qo'yib, to'g'ri ko'chiring.

Iya - Iya - Iya - Iya

MUSTAHKAMLASH UCHUN SAVOL VA TOPSHIRIQLAR

1. Qo'shiq kuylayotganda qanday nafas olamiz?
2. Qo'shiqdagi unli tovushli bo'g'inlarni qanday kuylaymiz? Undosh tovushli bo'g'inlarni-chi?
3. Xor bo'lib qo'shiq aytganda nimalarga ahamiyat berishimiz zarur?
4. O'zbekiston Respublikasining Davlat madhiyasining mazmunini so'zlab bering. Uni qanday tinglash va kuylash kerak?
5. Takt nima? Takt chizig'i-chi?

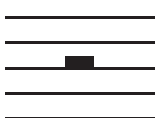
6. Ushbu o'lchov qo'yilgan taktda nimchorak notalar soni nechta bo'ladi?

7. Ushbu o'lchov qo'yilgan taktda chorak notalar soni nechta bo'ladi?

8. Ushbu o'lchov qo'yilgan taktda yarimtalik notalar soni nechta bo'ladi?

9. Bu qanday belgi? Uning vazifasini so'zlab bering.

10. Bu qanday belgi? Undan qachon foydalanamiz?

11. Bu qanday belgi? U nechaga sanaladi?

12. Bu qanday belgi? U nechaga sanaladi?

13. Bu qanday belgi? U nechaga sanaladi?

14. “Salom, quyosh” qo‘shig‘ining musiqasini kim yozgan? Ushbu qo‘shiq mazmunini so‘zlab bering.
15. “Diyor madhi” qo‘shig‘ining musiqasini kim yozgan? Ushbu qo‘shiq mazmunini so‘zlab bering.
16. Bu chorakda qanday musiqa asarlarini tingladingiz? Qanday raqs kuylarini bilasiz?
17. Musiqaning qanday ifoda vositalarini o‘zlashtirib oldingiz? Musiqada ifoda vositalari nima uchun kerak?
18. “Ona tilim” qo‘shig‘ining musiqasini kim yozgan? Ushbu qo‘shiq mazmunini so‘zlab bering.
19. Sizga qanday qo‘shiq va musiqalar yoqadi?
20. Musiqaning asosi nima?
21. Musiqaning ifoda vositalari deganda nimani tushunasiz?
22. Kuy, ohang haqida tushuncha bering.
23. O‘lchov nima?
24. Sur‘at nima?
25. Usul (ritm) nima?
26. Raqs nima? Qanday raqslarni bilasiz?
27. “Jon Vatan” qo‘shig‘ining mualliflari kim? Uning mazmunini so‘zlab bering.
28. Chang qanday cholg‘u? Uni nima yordamida ijro etamiz?
29. “Quvnoq bolalar” qo‘shig‘ining mualliflari kim? Uning mazmunini so‘zlab bering.
30. Berilgan namunani nota nomlari bilan kuylang.

III BOB

ANSAMBL TURLARI

Ansambl.....43

Katta bug'u

Fransuz xalq qo'shig'i.....45

Yosh askarlar qo'shig'i

S. Barnoyev she'ri,

S. Jalil musiqasi.....46

Cholg'uchilar ansambli48

Usmoniya

O'zbek xalq kuyi.....49

Barkamol avlod bo'lib

P. Mo'min she'ri,

N. Norxo'jayev musiqasi.....50

Xonandalar ansambli.....51

Varragim

P. Mo'min she'ri,

N. Norxo'jayev musiqasi.....53

Kulcha non

P. Mo'min she'ri,

I. Hamrayev musiqasi.....54

“Bulbulcha” bolalar

ansambli haqida.....55

Bugun yana “besh” oldim

P. Mo'min she'ri,

Sh. Yormatov musiqasi.....56

“Tomosha” bolalar

ansambli haqida.....57

Buvijon

K. Turdiyeva she'ri,

N. Qurbonova musiqasi.....58

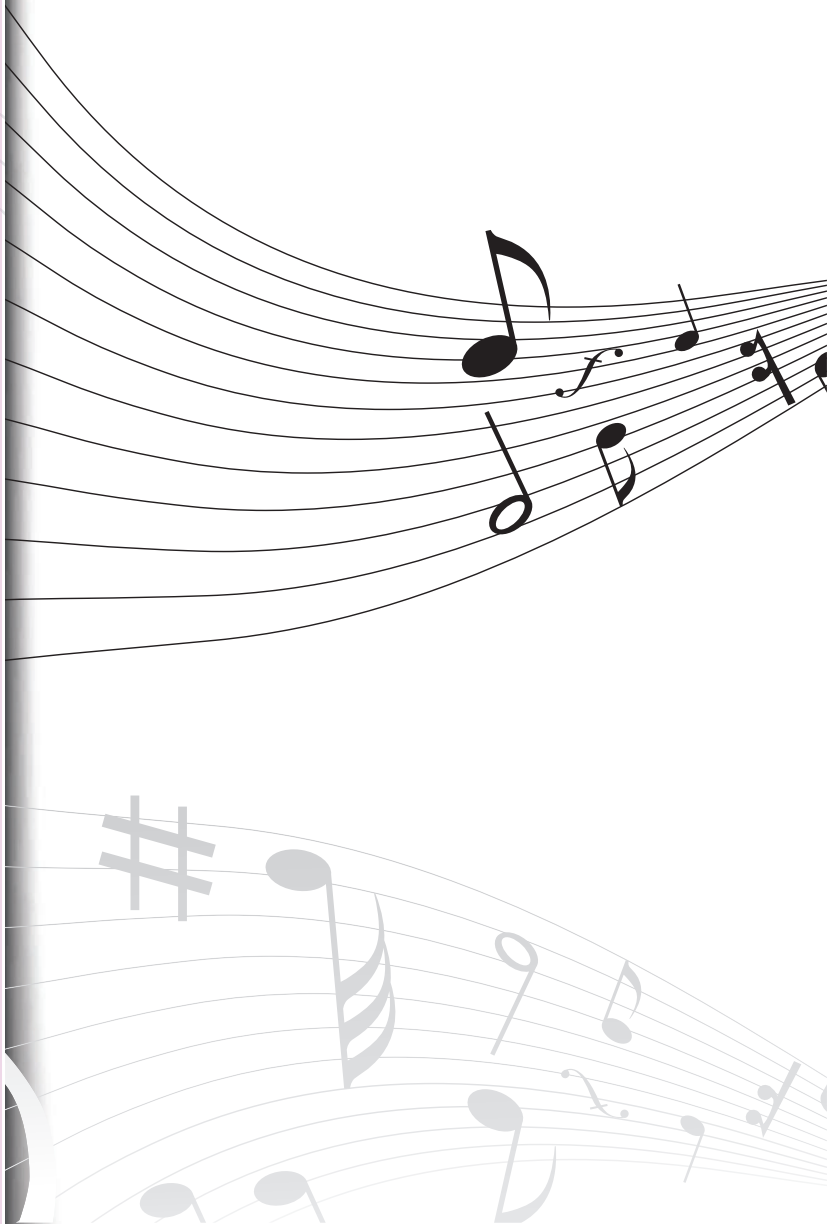
Bolari

P. Mo'min she'ri,

A. Mansurov musiqasi.....59

ANSAMBL TURLARI

1–2-
darslar

ANSAMBL

Vokal (ovoz) yoki cholgʻu musiqa asarining bir necha kishi tomonidan ijro etilishi **ansambl** (“birgalikda” degan ma’nosini anglatadi) deyiladi.

Ijrochilar soniga qarab ansambllar turlicha ataladi. Ikki ijrochi uchun bo’lsa **duet**, uch ijrochi – **trio**, to’rt ijrochi – **kvartet** va hokazo.

DUET

TRIO

KVARTET

KATTA BUG'U

Fransuz xalq qo'shig'i,
N. Seliverstova moslashtirgan

Shoshilmasdan

The musical score consists of four staves. The first three staves show the melody with notes and stems, and a corresponding line of black dots below each staff. The fourth staff shows the melody with notes and stems, and a corresponding line of black dots below it. The key signature is one flat (B-flat) and the time signature is 2/4.

YOSH ASKARLAR QO'SHIG'I

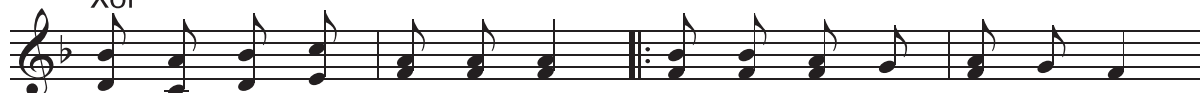
S. *Barnoyev* she'ri,
S. *Jalil* musiqasi

Marsh suratida

Biz - lar bo - tir yosh jang-chi – Si - nov - lar - da chi- niq -qan.

Xor

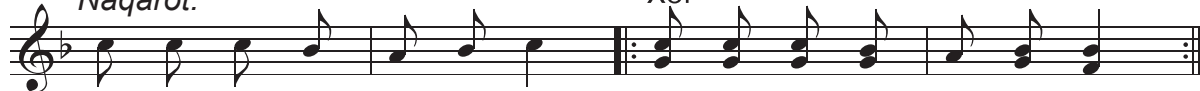

Si - nov - lar - da chi- niq -qan. U - chuv-chi -miz ham tank-chi –

Mashq-lar-da g'o - lib chiq-qan.

Naqarot:

“Ol - g'a!” bu – biz - ning shi - or, Saf - da tu - ra - miz a - dil.

Xor

Ti - zi - lib tur - na qa - tor, Qa - dam tash-lay- miz da - dil.

Bizlar botir yosh jangchi –
Sinovlarda chiniqqan.
Uchuvchimiz ham tankchi –
Mashqlarda g'olib chiqqan.

Do'stga fido jonimiz,
Ochiq dasturxonimiz.
O'zimizday mustahkam
E'tiqod, iymonimiz.

Naqarot:

“Olg'a!” bu – bizning shior,
Safda turamiz adil.
Tizilib turnaqator,
Qadam tashlaymiz dadil.

Naqarot.

Toblanamiz yoz-u qish,
Ko'rib qo'ying, mehmonlar.
Har birimiz Alpomish,
Biz bo'lajak posbonlar.

Naqarot.

Naqarot.

“Yosh askarlar qo‘shig‘i”ni cholg‘u jo‘rligida ifodali kuylab bering.

Musical notation for the song "Yosh askarlar qo‘shig‘i". The melody is written on a staff with a treble clef and a 2/4 time signature. The lyrics are: Biz - lar bo - tir yosh jang-chi Si - nov - lar - da chi - niq - qan.

Yarimtalik pauzalar ishtirokida 4/4 o‘lchovida mashq bajaring.

Musical notation for a 4/4 exercise. The melody is written on a staff with a treble clef and a 4/4 time signature. It features half-note rests (yarimtalik pauzalar) interspersed with quarter notes.

**3–4-
darslar****CHOLG'UCHILAR ANSAMBLI**

Musiqa asarini birgalikda, bir xil ijro etadigan cholg'uchilar guruhi-ga "Cholg'uchilar ansambli" deyiladi. Cholg'uchilar ansambli turli cholg'ulardan tuziladi. Unda dutor, rubob, nay, g'ijjak, chang, tanbur, doira kabi cholg'ular bo'lishi mumkin.

Shuningdek, ansambli bir xil cholg'ulardan ham tuziladi. Masalan: rubobchilar ansambli, dutorchilar ansambli, changchilar ansambli, doirachilar ansambli va shu kabilar.

USMONIYA

O'zbek xalq kuyi

Shaxdam

Quyidagi mashqlarni avval nota nomlarini aytib, so'ngra so'zlar bilan kuylang. Mashqni kuylashda nafasni uzmaslikka harakat qiling.

1

2

Oq te - rak - mi, ko'k te - rak, Biz - dan siz - ga kim ke - rak?

BARKAMOL AVLOD BO'LIB

*P. Mo'min she'ri,
N. Norxo'jayev musiqasi*

Shoshilmasdan

Va-tan, bo-g'im, me-vang-man, Gul-la-ring - man jil-vang-

man, Yu-rak qar-zim o'tar - man, Sho-don bo' - lib,

shod bo'-lib, Bar-ka-mol av-lod bo' - lib,

Qo'- shiq- la- ring ay - tar - man Sho- don bo' - lib,

shod bo'-lib, Bar-ka-mol av- lod bo' - lib.

Bahra olib mehringdan
Toblanaman bag'ringda,
Sovrinlarni yutarman
Sog'lom bo'lib, shod bo'lib,
Barkamol avlod bo'lib.

Quchog'ingni kezayin,
Chaman misol bezayin,
O'z gulimdan tutarman
Sog'lom bo'lib, shod bo'lib,
Barkamol avlod bo'lib.

Ko'pdir tengdosh do'stlarim,
Boqsam to'yar ko'zlarim,
Qo'shiqlaring aytarman
Sog'lom bo'lib, shod bo'lib,
Barkamol avlod bo'lib.

5–6-
darslar

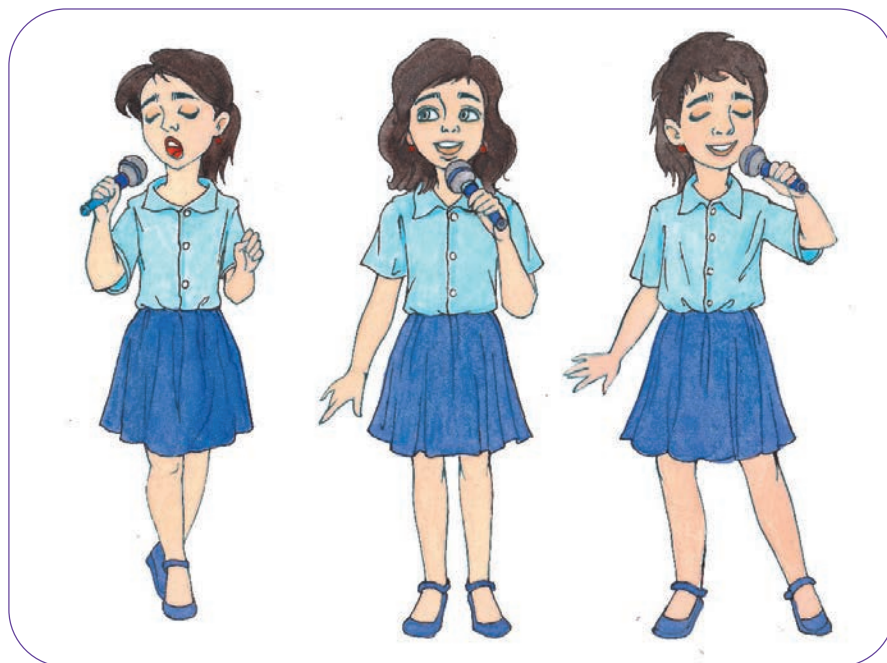
XONANDALAR ANSAMBLI

Bir necha xonandaning birgalikda qo‘shiq ijro etishi “xonandalar ansambli” deyiladi. Xonandalar ham xuddi cholg‘uchilar singari **duet, trio, kvartet** bo‘lib asarlar ijro etadilar.

DUET

TRIO

KVARTET

Berilgan namunalarning o'lchovini topib, takt chizig'ini qo'yib, mashq daftaringizga to'g'ri ko'chiring.

1.

2.

VARRAGIM

P. Mo'min she'ri,
N. Norxo'jayev musiqasi

Chaqqon

Uch-ga-ni-da var-ra- gim Zavq-qa to'-lar yu-ra-gim. Uch-ga-ni-da

var - ra - gim Zavq-qa to'-lar yu-ra - gim. Keng os-mon-da yel-kan-day,

Keng os-mon-da yel-kan-day Su-zib ket - di var- ra - gim.

Uchganida varragim
Zavqqa to'lar yuragim.
Keng osmonda yelkanday
Suzib ketdi varragim.

Uchganida goh-goh
Har tomonga tashlar shox.
Talay varrakchalarni
Suzib ketdi varragim.

Dardaragi varanglar,
Ana, ana, qaranglar.
Uchayotgan quroqdan
O'zib ketdi varragim.

Rosa uchdi osmonda,
Lekin qoldim armonda:
Kuchli shamol turganda
O'zib ketdi varragim.

KULCHA NON

P. Mo'min she'ri,
I. Hamrayev musiqasi

♩ O'rtacha

O-yim yop-di - lar kul-cha, Moy kul-cha, moy kul-cha. "Ye", de- di -lar,

to'y- gun-cha, to'y-gun-cha, to'y-gun-cha. Kul-cha o'xshar gul-cha-ga,

oh, oh, oh. Yu-zim o'x-shar kul-cha-ga, oh.

Naqarot:

Kul-cha no-n-u, kul-cha non, Ko'-ri- ni- shi gul- cha non. Kul-cha no-n-u,

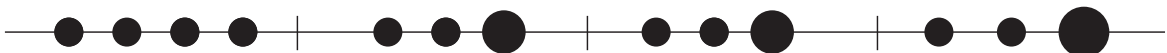
kul-cha non, Ko'-ri- ni- shi gul- cha non. Ko'-ri- ni- shi gul- cha non.

Oyim yopdilar kulcha,
Moy kulcha, moy kulcha.
"Ye", – dedilar to'yguncha, to'yguncha.
Kulcha o'xshar gulchaga, oh, oh, oh,
Yuzim o'xshar kulchaga, oh.

Naqarot:
Kulcha non-u kulcha non,
Ko'rinishi gulcha non.
Kulcha non-u kulcha non,
Ko'rinishi gulcha non.

Shirinligi o'zimday, o'zimday,
Issiqligi yuzimday, yuzimday.
Keling, o'rtoqlar, yeymiz, oh, oh, oh.
Oyimga rahmat deymiz, oh!

Naqarot.

7–8-
darslar

SHERMAT YORMATOV NOMIDAGI
“BULBULCHA” BOLALAR XOR
VA RAQS ANSAMBLI

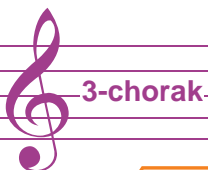
Markaziy Osiyoda yagona bo‘lgan Shermat Yormatov nomidagi “Bulbulcha” bolalar xor va raqs ansambli 1970-yilda O‘zbekiston tele-radiokompaniyasi qoshida tashkil etilgan. Ansambl nafaqat mamlakatimizda, balki Fransiya, Xitoy, Turkiya, Rossiya, Bolgariya, Belorussiya, Ukraina,

Kongo, Finlandiya, Latviya, Litva, Estoniya va boshqa shu kabi davlatlarda o‘zbek bolalar qo‘shiqchilik san‘atini namoyish etgan. Jamoadan 100 ga yaqin O‘zbekistonda xizmat ko‘rsatgan artistlar, bastakorlar, “Nihol” mukofoti sovrindorlari, turli soha mutaxassislari yetishib chiqqan. Ansamblga sizlarga quyi sinflardan o‘zining betakror qo‘shiqlari bilan tanish bo‘lgan Shermat Yormatov (1939–2021) badiiy rahbarlik qilgan.

“Bulbulcha” bolalar xor va raqs ansambli televideniye orqali muntazam ravishda mamlakat qo‘shiqsevarlarini bastakorlarimiz tomonidan yaratilgan yangi qo‘shiqlar bilan tanishtirib keladi.

Jamoa siz bugungi kungacha o‘rgangan “Sog‘lom avlod qo‘shig‘i”, “Nevaralar qo‘shig‘i”, Vatanjonim vatanim”, “Anjir”, “Alifbo bayrami”, “Kuz” kabi 1000 ga yaqin bolalar qo‘shiqlarini ijro etib, elimizga manzur bo‘lgan.

BUGUN YANA “BESH” OLDIM *P. Mo‘min* she‘ri,
Sh. Yormatov musiqasi

Takrorladim harflarni
Ustozim dedi: “Balli!”
Qutlang, onajon, meni,
Bugun yana “besh” oldim. (2 marta)

Sevib qoldim ilmni,
Sevdim o‘qituvchimni.
Ko‘ring kundaligimni:
Bugun yana “besh” oldim. (2 marta)

Vaqtida dars qilgandim,
Vaqt qadrini bilgandim.
Menga havas qilmas kim?
Bugun yana “besh” oldim. (2 marta)

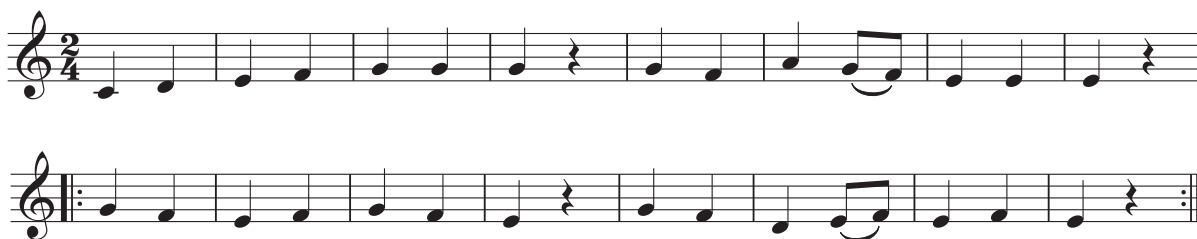
O‘sganday bo‘ldi bo‘yim,
Eh, shirin xayol-o‘yim,
Tushgim keladi o‘yin...
Bugun yana “besh” oldim. (2 marta)

“Bugun yana “besh” oldim” qo‘shig‘ini cholg‘u
jo‘rligida ifodali kuylab bering.

Berilgan namunani nota nomlari bilan kuylab, qo‘shiq
nomini toping. Mashq daftaringizga to‘g‘ri ko‘chiring.

9–10-
darslar

“TOMOSHA” BOLALAR MUSIQIY
TEATR-STUDIYASI

Jajji iste’dodlarni jamlagan “Tomosha” bolalar musiqiy teatr-studiya-sining konsert dasturlarini, ayniqsa, kichkintoylar, o‘quvchi-yoshlar jon-dilidan sevib, maroq bilan tomosha qiladilar. “Tomosha” bolalar musiqiy teatr-studiyasi ilk “Sharq bozori” nomli konsert dasturini 1988-yilda namo-yish qilgan. Uning badiiy rahbari Nodira Qurbonovadir.

“Tomosha” guruhi xalqaro sahnalarda, festivallarda **“Biz ozod va obod, jannatmakon O‘zbekiston diyoridanmiz!”** deya baralla qo‘-shiqdar kuylab, xalqimizning urf-odatlarini, bayramlarini bilan turli davlatlar-dan tashrif buyurgan tengdoshlarini tanishtirib kelmoqda.

Ular Rossiya, Germaniya, Fransiya, Xitoy, Hindiston kabi davlatlar-da o‘tkazilgan ko‘plab xalqaro bolalar tanlovlarida qatnashib, nufuzli o‘rinlarni egallab kelmoqdalar.

Shuningdek, “Tomosha” guruhi “Prezident archasi” bayram tomosha-larining asosiy ishtirokchisidir. Bunday tadbirlarda ular ko‘plab qiziqarli mavzulardagi ertak-tomoshalarni sahnalashtirib, bolajonlarimizga hadya etganlar.

3-chorak

BUVIJON

K. Turdiyeva she'ri,
N. Qurbonova musiqasi

Nega sizni har qachon
"Buvi" deymiz, buvijon?
Axir, buvilar bari
Bo'lishi kerak qari.

Naqarot:
Doim shunday yosh bo'ling,
Hammamizga bosh bo'ling.
Erkalaysiz bizlarni,
Juda sevamiz sizni. (2 marta)

Dadamizga onasiz,
Eng mehribon donosiz.
Bizni ko'rsangiz qachon,
Qilasiz achom-achom.

Do-im shun-day yosh bo'-ling, Ham-ma-miz-ga bosh bo'-ling. Er - ka-

lay - siz biz-lar - ni, Ju- da se -va-miz, siz- ni.

BOLARI

P. Mo'min she'ri,
A. Mansurov musiqasi

Bolarining hech bekori bo'lmaydi,
Bolarining hech beori bo'lmaydi.

Naqarot:

Ishlashadi bolarining
Bolalari, xolalari.
Harakatda bolarining
Og'alari, tog'alari.

Bolarilar vazifasin

Bajarishar, bari ishlar,
Bajarishar, bari ishlar.

Bolarilar sira-sira erinmas,
Ish paytida xonasida ko'rinmas.

Naqarot:

Shu sababdan bolarilar asali
Bo'lar ekan juda-juda mazali.

Ish-la-sha-di bol-a-ri-ning bo-la-la-ri, xo-la-la-ri.

Ha-ra-kat-da-bol-a-ri-ning o-g'a-la-ri, to-g'a-la-ri.

Berilgan namunalarning o'lchovini toping va mashq
daftaringizda bajaring.

IV BOB KOMPOZITORLAR BOLALARGA

**Kompozitor haqida
tushuncha.....61**

Kompozitor Mutal Burhonov...61

Do'ppi tikdim

*T. To'la she'ri,
M. Burhonov musiqasi.....62*

Shaftoliga savolim

*P. Mo'min she'ri,
N. Norxo'jayev musiqasi.....64*

Kompozitor Farhod Alimov...65

Sariq jo'ja

*O. Po'latov she'ri,
F. Alimov musiqasi.....66*

Oppoq qandim

*P. Mo'min she'ri,
F. Alimov musiqasi.....68*

Kompozitor Avaz Mansurov..69

Bu chamanzor bizniki

*X. Qayumov she'ri,
A. Mansurov musiqasi.....70*

Muzqaymoq

*X. Qayumov she'ri,
A. Mansurov musiqasi.....72*

**Kompozitor
Xurshida Hasanova.....74**

Bog' ichida

*I. Jiyonov she'ri,
X. Hasanova musiqasi.....75*

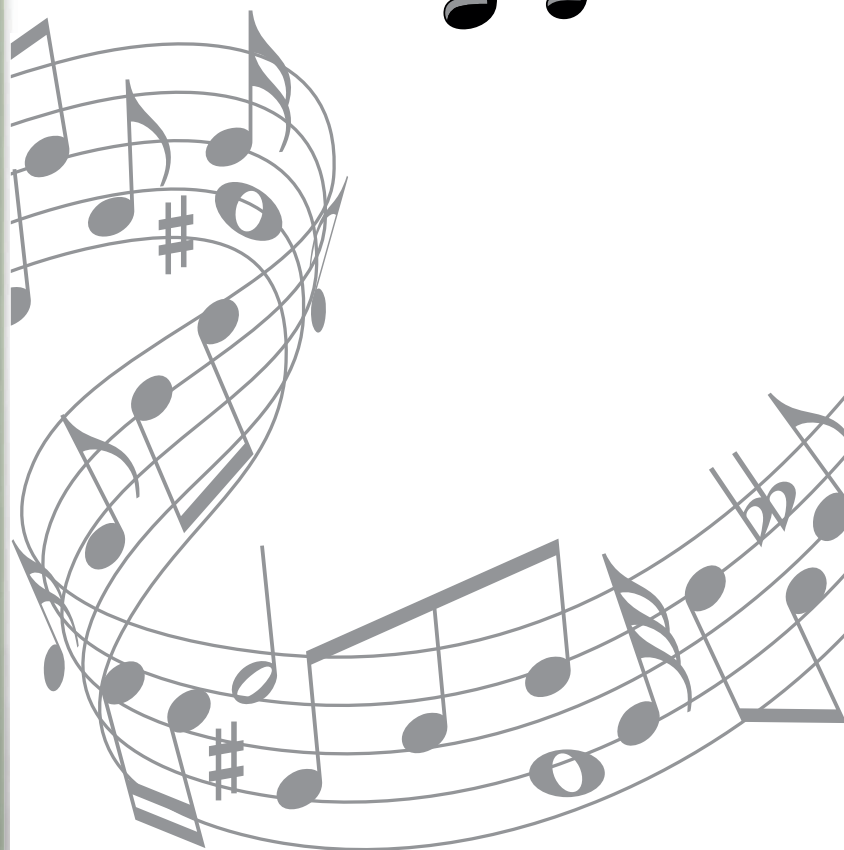
Shirin-shirin

*I. Jiyonov she'ri,
X. Hasanova musiqasi.....76*

**Mustahkamlash uchun
savol va topshiriqlar.....77**

KOMPOZITORLAR BOLALARGA

1–2- darslar

KOMPOZITOR HAQIDA TUSHUNCHA. KOMPOZITOR MUTAL BURHONOV

(1916–2002)

Kompozitor – musiqa asarini yaratuvchi ijodkor. U ma’lum bir mavzuni boyitib, badiiy tasvirlab, musiqa tilida bayon etadi. Kompozitorlar ko’p ovozli musiqa va sahna asarlarini ham yaratadilar.

KOMPOZITOR MUTAL BURHONOV

Har tong yurtimizda yangraydigan, xalqimiz g’ururi, iftixori, shon-u shavkati tantanasini tarannum etuvchi O’zbekiston Respublikasi Davlat madhiyasining musiqasini yaratgan atoqli kompozitorimiz Mutal (Muta-vakkil) Burhonov 1916-yil 5-mayda Buxoro shahrida ziyolilar oilasida tug’ilgan. Nodir iste’dod egasi barkamol, shirador va jozibali asarlari bilan yurtimiz dovrug’ini dunyoga tanitgan.

U ko’plab sahna asarlari bilan birga elimizga manzur bo’lgan kino-filmlar uchun ham qo’shiqlar yaratgan. Uning “Maftuningman” kinofilmidagi “Maftun bo’ldim”, “Yulduz va qizlar qo’shig’i”, “Do’ppi tikdim” kabi qo’shiqlari shular jumlasidandir.

DO'PPI TIKDIM

*Turob To'la she'ri,
Mutal Burhonov musiqasi*

Shoshilmasdan

Do'p-pi tik-dim i-pak - la - ri til - lo - dan,
I-pak - la - ri de-mang, za - ri til - lo - dan.
Ji-lo ber-sam gul-la-ri-ga, ji-lo ber-sam gul-la-ri-ga,
Ko'zing o-lur be-zak - la-ri til- lo - dan,
Ko'zing o-lur be-zak - la-ri til- lo - dan,

Do'ppi tikdim ipaklari tillodan,
Ipaklari demang, zari tillodan.
Jilo bersam gullariga, jilo bersam gullariga,
Ko'zing olur bezaklari tillodan,
Ko'zing olur bezaklari tillodan,
Tillodan.

Guli lola, guli lola,
Ko'zing otashiga olma uni, Lola!
Ko'zing otashiga solma uni, Lola!
Dil-u joni bilan nola qilur Lola!
Dil-u joni ila kuyla, go'zal Lola!

Berilgan namuna o'Ichovini aniqlab, mashq daftaringizga yozing va takt chiziqlarini to'g'ri qo'ying.

4-chorak

SHAFTOLIGA SAVOLIM

*P. Mo'min she'ri,
N. Norxo'jayev musiqasi*

♩ O'rtacha tez

Shaf-to-lim, oh, shaf-to-lim, oh, shaf-to-lim, oh, shaf- to-lim. Qi-zi-lu oq,

qi- zi - lu oq, qi- zi - lu oq shaf- to - lim. Ham-ma men-day se-va-di,

Pish-gan-da ma-za bo-lim. Shaf- to-lim. Shaf- to-lim.

Shaf- to-lim. Shaf- to-lim.

Asta aytib, asta aytib,
Asta aytib beraqol:
Seni topgan, seni topgan,
Seni topgan qay olim?

Indamadi shaftolim,
Qiyin ekan savolim,
Shaftolim, shaftolim.

Shaf -to -lim, oh, shaf -to -lim, oh, shaf-to-lim, oh, shaf- to-lim.

**3–4-
darslar**

KOMPOZITOR FARHOD ALIMOV

(1947–2014)

Farhod Alimov 1947-yilning 23-oktyabrida Toshkent shahrida tugʻilgan. Yoshligidan musiqa boʻlgan katta ishtiyoqi uni R.Glier nomidagi respublika musiqa maktab-internatiga yetaklagan.

U maktabda gʻijjak cholgʻusi ijrochiligi boʻyicha, keyinchalik esa Toshkent davlat konservatoriyasida tahsil olgan va Oʻzbekiston radiosi qoshidagi oʻzbek xalq cholgʻulari orkestriga sozanda boʻlib ishga kirgan. Orkestrdagi faoliyati davrida musiqa bastalashga intilib, qoʻshiq va kuylar yoza boshlagan. Farhod Alimov bolalar uchun koʻplab ajoyib asarlar yaratgan. U “Biz istiqbol egalari”, “Ona tilim – oʻzbek tilim”, “Ahillik – doʻstlik”, “Chaqqon bola”, “Mehrjon”, “Ozod vatan – obod vatan”, “Sariq joʻja”, “Oppoq qandim” kabi ajoyib qoʻshiqlari bilan bolalar qalbidan joy olgan.

Farhod Alimovning oʻzbek musiqa rivojiga qoʻshgan hissasi munosib baholanib, 2007-yilda “Oʻzbekiston Respublikasi sanʼat arbobi” faxriy unvoni va “Mehnat shuhrati” ordeni bilan taqdirlangan.

SARIQ JO'JA

O. Po'latov she'ri,
F. Alimov musiqasi

Chaqqon

Jo' -ja-la-rim -ning pat-la-ri sa-riq Qa-rang, ko'z-la-ri mi-so-li ta-riq.

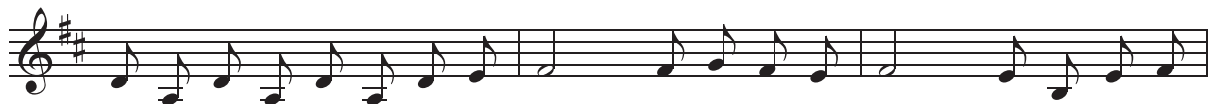
Jo' -ja-la-rim -ning pat-la-ri sa-riq, Qa-rang, ko'z-la-ri mi-so-li ta-riq.

Har kun u-lar-ga don-dun be-ra-man,
Yo'-qol-sa bi-ri, to-pa-man shu on. Har kun u-lar-ga don-dun be-ra-man.

Ba-ri but-mi deb sa-nab ko'-ra-man.
Jo'-ja as-rash-ning zav-qi bir ja-hon. Ba-ri but-mi deb sa-nab ko'-ra-man. Hey

Jo' -ja, jo' -ja, jo' -ja-la-rim -ning pat-la-ri sa-riq. Qa-rang, ko'z-la-

ri mi - so - li ta - riq, mi - so - li ta - riq.

Naqarot:

Jo'jalarimning patlari sariq,
Qarang, ko'zlari misoli tariq.

Har kun ularga don-dun beraman,
Bari butmi deb sanab ko'raman.

Yo'qolsa biri, topaman shu on,
Jo'ja asrashning zavqi bir jahon.

“Sariq jo'ja” qo'shig'ini tinglab, mazmunini so'zlab bering.

Jo' -ja-la-rim -ning pat-la-ri sa-riq, Qa-rang, ko'z-la-ri mi-so-li ta-riq.

Berilgan namunani nota nomlari bilan kuylab, qo'shiq nomini toping. Mashq daftaringizga to'g'ri ko'chiring.

4-chorak

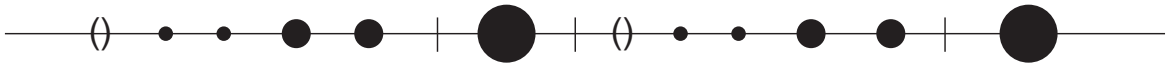
OPPOQ QANDIM

P. Mo'min she'ri,
F. Alimov musiqasi

O'rtacha

Choy - ga sol - sam te - rib - te - rib, Sen ke - ta - san
tez - da e - rib. Choy - ga sol - sam te - rib - te - rib,
Sen ke - ta - san tez - da e - rib.
Op - poq qan - dim, yum - shoq qan - dim.

Choyga solsam
terib-terib,
Sen ketarsan
tezda erib,
Oppoq qandim,
yumshoq qandim.

Kir qo'l bilan
ushlamayman,
Uvol qilib
tashlamayman,
Oppoq qandim,
yumshoq qandim.

Shirin bo'lar
ichgan choyim,
Hamma mendan
xursand doim.
Oppoq qandim,
yumshoq qandim.

5–6-
darslar

KOMPOZITOR AVAZ MANSUROV

Avaz Mansurov 1957-yil 2-noyabrda Qo‘qon shahrida tug‘ilgan. Uning bolalik yillari teatr sahnasida hamda mashhur xonanda va sozandalarning musiqa va she‘riyat davralarida o‘tgan. Musiqa va san‘atga bo‘lgan qiziqishi uni bolalar musiqa maktabiga yetaklagan. Avaz Mansurovning musiqa bastalashga mehri bolalar musiqa maktabida o‘qib yurgan kezlari boshlangan. Uning ilk ijodiy ishi fortepiano uchun “Qizcha va tulki”, “Qo‘rqinchli tush” ertaklariga yaratilgan musiqiy asarlar edi.

Avaz Mansurov o‘quvchi yoshlarning sevimli kompozitorlaridan biri. Uning 100 dan ortiq qo‘shiqlari o‘zining rang-barang mazmuni, ohangining jozibasi va yoqimlilik bilan tinglovchilar qalbidan o‘rin olgan. Siz kompozitorning “Oq terakmi, ko‘k terak?”, “Bolarilar” qo‘shiqlarini sevib ijro etgansiz. Kompozitorning “Salom, quyosh”, “Muzqaymoq”, “Kitob, mening do‘stimsan”, “Istiqlolim”, “Quvnoq yomg‘ir” kabi ko‘plab qo‘shiqlari o‘quvchi yoshlar orasida mashhurdir.

BU CHAMANZOR BIZNIKI

X. Qayumov she'ri
A. Mansurov musiqasi

Chaqqon

mf

Gul-bog'-lar-ning chi-ro - yi Qo'-shig'imiz, raq-si-miz.
Biz-lar nur-li di-yor-ning Shod-li-gi va naq-shi-miz.

Gul-bog'-lar-ning chi-ro - yi Qo'-shig'imiz, raq-si-miz.
Biz-lar nur-li di-yor-ning Shod-li-gi va naq-shi-miz.
1-marta yakkaxon,
2-marta guruh.
Naqarot:

Shod-li-gi va naq-shi-miz. Bu cha-man-zor kim-ni- ki?

Bu cha-man-zor kim-ni- ki? Bu cha-man-zor, bu cha-man-zor,

1.3 2.4.
Bu cha-man-zor biz-ni- ki! Bu cha-man-zor biz-ni- ki!

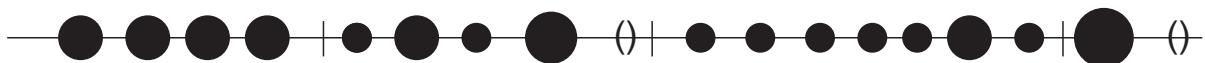
1-marta yakkaxon,
ff 2-marta guruh.

Iz-la-ri-dan gul u-nar, baxt-li o'-g'il qiz-ni- ki. Kim-ni-ki? Biz-ni- ki! Kim-ni-ki? Biz-ni- ki!

Hamma: *f* Tamomlash uchun

Bu cha-man-zor biz-ni- ki! Bu cha-man-zor, bu cha-man-zor,

1. 2.
Bu cha-man-zor biz-ni- ki! Bu cha-man-zor biz-ni- ki!

Gulbog'larning chiroyi
Qo'shig'imiz, raqsimiz.
Bizlar nurli diyorning
Shodligi va naqshimiz.

Naqarot:

Bu chamanzor kimniki?
Bu chamanzor bizniki!
Bu chamanzor, bu chamanzor,
Bu chamanzor bizniki!
(gapirib) Izlaridan gul unar
Baxtli o'g'il-qizniki.
Kimniki? Bizniki!
Kimniki? Bizniki!
(kuylab) Bu chamanzor bizniki!

Taronalar yangrasin,
Nurga to'lsin yer, samo.
Kuyimiz jaranglasin,
Tinchlik bo'lsin doimo.

Naqarot.

4-chorak

MUZQAYMOQ

H. Qayumov she'ri,
A. Mansurov musiqasi

Chaqqon

Muz-day-muz-day muz-qay-moq, Sut-day op - poq,
 soz qay - moq, Muz-day-muz-day muz-qay-moq, Sut-day op - poq,
 soz qay - moq. As - ta - gi - na a - vay - lab, a - vay - lab,
 Chay-na-mas-dan a-tay- lab, a - tay- lab Sol - ga - nim-da og' - zim-ga
 E- rib ke-tar bir zum-da, E- rib ke-tar bir zum-da.

Naqarot:

Muzday-muzday muzqaymoq,
 Sutday oppoq, soz qaymoq. (2 marta)

Astagina avaylab, avaylab,
 Chaynamasdan ataylab, ataylab
 Solganimda og'zimga
 Erib ketar bir zumda. (2 marta)

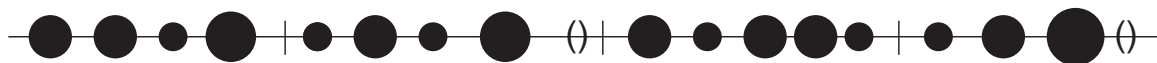
Naqarot.

Muzqaymog'im hozir ham
 Eridi-yu yo'qoldi,
 Lekin totli mazasi
 Mening og'zimda qoldi.

Naqarot.

Muzday-muzday muzqaymoq,
Sutday oppoq, soz qaymoq.

O'lchovini topib, mashq daftaringizda bajaring.

7–8- darslar

KOMPOZITOR XURSHIDA HASANOVA

O‘zbekiston bastakorlar uyushmasi a‘zosi, kompozitor Xurshida Hasanova 1967-yilning 7-sentyabrida Toshkent shahrida tug‘ilgan.

U T. Sodiqov nomidagi Toshkent shahar bolalar musiqa maktabining fortepiano sinfida o‘qigan. O‘zbekiston davlat konservatoriya-sini kompozitorlik mutaxassisligi bo‘yicha tamomlab, ko‘plab katta asarlar bilan birga bolalar uchun “Sehrli dunyo”, “Bog‘ ichida”, “Sumalak”, “Qaldirg‘och”, “Laylaklar”, “O‘zbekiston – jannat” kabi ajoyib qo‘shiqalar ham yaratgan. Yodingizda bo‘lsa, “Sehrli dunyo” qo‘shig‘ini quyi sinflarda o‘rgangan edingiz.

Xurshida Hasanova televideniye bilan hamkorlikda “Navro‘z fantaziyasi”, “G‘aroyib kashfiyot”, “Bolalik orzusi”, “Navro‘zoy” musiqali videofilm-lariga, “Tog‘da o‘tgan quvnoq yoz” kabi bolalar filmiga musiqiy asarlar yaratgan. Shuningdek, kompozitor “Zumrasha” hajviy kinojurnalining musiqa bastakori va “Quvnoq notalar” ko‘rsatuvining boshlovchisi hamdir. U 2018-yilda “Do‘stlik” ordeni sohibi bo‘lgan.

BOG' ICHIDA

I. Jivanov she'ri,
X. Hasanova musiqasi

Tez

Bog' i-chi-da gul o-chi-lib-di, Bo'-yi har ta-raf-ga so-chi-lib-di.

Chi-ro-yi-ni ko'-rib ka-pa-lak-lar Men-dan av-val bo-g'im-ga ke-lar.

Gul g'un-cha-si-ni uz-gim ke-lar, U-ning su-ra-ti-ni chiz-gim ke-lar.

Qo'-lim-ga ip, igna o-lib, so' - za - na - ga

Cha-man-zor-ni chiz-gim ke-lar o' - zim ya - na.

Naqarot:

Bog' ichida gul ochilibdi,	Gul g'unchasini uzgim kelar,
Bo'yi har tarafga sochilibdi.	Uning suratini chizgim kelar.
Chiroyini ko'rib kapalaklar	Qo'limga ip, igna olib, so'zanaga
Mendan avval bog'imga kelar.	Chamanzorni chizgim kelar o'zim yana.

Naqarot.

Qop-qora sochim sumbulaga
O'xshar, kipriklarim – maysalarga.
Meni hamma o'xshatadi faqat gulga,
Guldek go'zal orzularim to'lar dilga.

4-chorak

SHIRIN-SHIRIN

I. Jiyanov she'ri,
X. Hasanova musiqasi

Quvnoq

Os-mon-da yul-duz-chalar, Yo-ni-da bo'l-gim ke-lar. Bo-g'im-da-gi g'un-cha-lar
 Bi-lan o-chil-gim ke-lar. O-chil-gim ke-lar, o-chil-gim ke - lar,
 Bo-g'im-da g'un-cha-dek o-chil-gim ke-lar. Shi-rin-shi-rin so'-zim-ga,
 Jay-ron-gi-na ko'-zim-ga, Of-tob ku-lib bo-qa-di Oy-dek-ki-na yu-zim-ga.

Bahor bilan, yoz bilan
 O'ynab yurgim keladi.
 Jaranglagan soz bilan
 Qo'shiq aytgim keladi.

Naqarot.

O'lchov, nota cho'zimi va pauzalarni mustahkamlash.

Musical staff with notes and rests.

MUSTAHKAMLASH UCHUN TOPSHIRIQLAR

1. Ansambl nima? Uning qanday turlarini bilasiz?
2. Duet nima? Trio, kvartet-chi?
3. “Yosh askarlar qo‘shig‘i”ning mualliflari kim? Uning mazmunini so‘zlab bering.
4. Cholg‘uchilar ansambli deb qanday ansamblga aytamiz?
5. Xonandalar ansambli deb qanday ansamblga aytamiz?
6. “Varragim” qo‘shig‘ining mualliflari kim? Uning mazmunini so‘zlab bering.
7. “Kulcha non” qo‘shig‘ining mualliflari kim? Uni cholg‘u jo‘rligida ifodali ijro etib bering.
8. “Bulbulcha” bolalar xor va raqs ansambli haqida nimalarni bilib oldingiz?
9. “Bugun yana “besh” oldim” qo‘shig‘ining mualliflari kim? Uni cholg‘u jo‘rligida ifodali ijro etib bering.
10. “Tomosha” bolalar musiqiy teatr-studiyasi qachon tashkil etilgan? Ushbu jamoa haqida nimalarni bilib oldingiz?
11. “Buvijon” qo‘shig‘ining mualliflari kim? Uning mazmunini so‘zlab bering.
12. “Bolari” qo‘shig‘ining mualliflari kim? Uni cholg‘u jo‘rligida ifodali ijro etib bering.
13. Kompozitor deganda kimni tushunasiz? Quyi sinflarda qaysi kompozitor va bastakorlar bilan tanishdingiz?
14. Kompozitor Mutal Burhonovning qaysi asarlarini bilasiz?
15. “Do‘ppi tikdim” qo‘shig‘i mazmunini so‘zlab bering.
16. “Shaftoliga savolim” qo‘shig‘ining mualliflari kim? Uni cholg‘u jo‘rligida ifodali ijro etib bering.

4-chorak

17. Kompozitor Farhod Alimov haqida nimalarni bilib oldingiz? Kompozitorning qaysi asarlarini o'rgandingiz?
18. Kompozitor Avaz Mansurov haqida nimalarni bilib oldingiz? Kompozitorning qaysi asarlarini o'rgandingiz?
19. "Muzqaymoq" qo'shig'ining mualliflari kim? Uni cholg'u jo'rligida ifodali ijro etib bering.

20. Berilgan namunani mashq daftaringizga to'g'ri ko'chiring.

21. Kompozitor Xurshida Hasanova haqida nimalarni bilib oldingiz?
Kompozitorning qaysi asarlarini o'rgandingiz?

22. "Bog' ichida" qo'shig'ining mualliflari kim?

23. "Shirin-shirin" qo'shig'ining mualliflari kim? Uni cholg'u jo'rligida ifodali ijro etib bering.

24. Ushbu namunani kuylab, nomini toping.

25. "Sariq jo'ja" qo'shig'ining mualliflarikimlar?

26. "Shaftoliga savolim" qo'shig'i ritmini chapakda ifoda eting.

27. "Oppoq qandim" qo'shig'i ritmini chapakda ifoda eting.

28. Berilgan namunani nota nomlari bilan kuylang.

29. Berilgan namunani do bo'g'inida kuylab bering.

30. Yil davomida o'rgangan sevimli qo'shiqlaringiz nomini ayting.

Musiqa 3-sinf [Matn]: darslik / N. Norxo'jayev [va boshq.]. – Toshkent: Respublika ta'lim markazi, 2022. – 80 b.

ISBN 978-9943-7813-7-5

UO'K 78(075.3)

KBK 85.31ya72

O'quv nashri

Nadim Norxo'jayev

Dilnora Umidova

Noibaxon Rashidova

MUSIQA

Umumiy o'rta ta'lim maktablarining

3-sinfi uchun darslik

<i>Muharrir</i>	Orifjon Madvaliyev
<i>Texnik muharrir</i>	Akmal Sulaymonov
<i>Rassom</i>	Fotima To'ychiyeva
<i>Dizayner</i>	Ominaxon Egamberdiyeva
<i>Musahhih</i>	Nazokat Utayeva
<i>Sahifalovchi</i>	Oygul Fozilova

Bosishga ruxsat etildi 07.05.2022. Bichimi 60x84 $\frac{1}{8}$.
Arial garniturasini. Kegli 14 shponli. Ofset bosma.
Shartli bosma tabog'i 9,30. Nashriyot-hisob tabog'i 6,27.
Adadi — nusxa. Buyurtma № ____.

Ijaraga beriladigan darslik holatini ko'rsatuvchi jadval

No	O'quvchining ismi va familiyasi	O'quv yili	Darslikning olingandagi holati	Sinf rahbarining imzosi	Darslikning topshirilgandagi holati	Sinf rahbarining imzosi
1						
2						
3						
4						
5						
6						

Darslik ijaraga berilib, o'quv yili yakunida qaytarib olinganda yuqoridagi jadval sinf rahbarlari tomonidan quyidagi baholash mezonlariga asosan to'ldiriladi:

Yangi	Darslikning birinchi marta foydalanishga berilgandagi holati.
Yaxshi	Muqova butun, darslikning asosiy qismidan ajralmagan. Barcha varaqlari bor, yirtilmagan, ko'chmagan, betlarida yozuv va chiziqlar yo'q.
Qoniqarli	Muqova ezilgan, birmuncha chizilib, chetlari yedirilgan, darslikning asosiy qismidan ajralish holati bor, lekin qoniqarli ta'mirlangan. Ko'chgan varaqlari qayta joylangan, ayrim betlariga chizilgan.
Qoniqarsiz	Muqova yirtilgan, ustiga chizilgan, asosiy qismidan ajralgan yoki butunlay yo'q, qoniqarsiz ta'mirlangan. Betlari yirtilgan, varaqlari yetishmaydi, chizib, bo'yab tashlangan. Darslikni tiklab bo'lmaydi.